

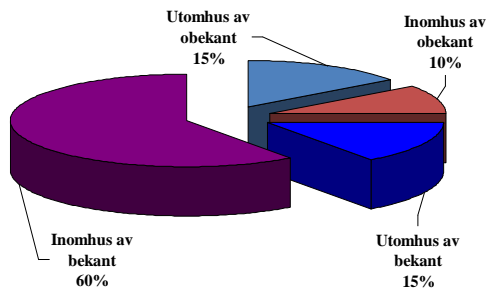
Barn i familjer med våld

Nationell konferens Barn som Anhöriga
Uppsala 14-15 oktober 2013

Ulf Axberg FD
Leg psykolog, leg psykoterapeut
ulf.axberg@psy.gu.se, ulf.axberg@grkom.se

www.gu.se

Anmäld misshandel mot kvinnor 2007 (BRÅrapport 2008:23)

www.gu.se

Förekomst

- Polisanmälningar – ca 27.000 (2007) (Brå)
- Stort mörkertal – ca 1/3 anmäls
- 30 % ökning under 2000-talet
- Känd gärningsman minskar benägenheten att anmäla
- Ensamstående mammor särskilt utsatt grupp – 4 ggr större risk
- Av barn i allmänhet säger 10 % att det har hänt att de vuxna har slagit varandra
- 8 av 10 barn har sett våldet
- Uppskattningsvis 85 -190 000 barn upplever våld mot mamma

www.gu.se

Finns det barn i familjen finns det alltid mer än ett offer för våldet

- Barnen ofta närvarande (Almqvist & Broberg 2004)
 - 95 % varit i bostaden
 - 77 % i samma rum
 - 45 % i direkt fysisk kontakt med mamman eller pappan
- Ofta våld även direkt mot barnet (58-62%)

www.gu.se

Konsekvenser

- När pappa utsätter mamma för våld blir barnet känslomässigt övergivet och skyddslöst förlorar just då båda sina föräldrar – den ene i form av en hotfull angripare och den andre som ett utsatt offer.
- Ökad risk att utveckla psykiska ohälsa, t.ex emotionella problem (ex. depression, ångest), beteendeproblem, psykosomatiska problem, PTSD
- Andra exempel: skolproblem, svårigheter att läsa av social situationer.

Men

- Alla utvecklar inte symptom eller blir traumatiserade

www.gu.se

Våga fråga

- < 20 % av verksamheter (Soc., BUP) som jobbar med barn ställer frågan om våld i Norge (Steinsvåg 2007) - Hur ser det ut i Sverige?
- Viktigt att ställa frågan om våld, våga lyssna på svaret och vet hur det skall hanteras, exempel från MHV (Stenson m.fl 2001)
 - 80 % positiva till att frågan ställdes
 - 3 % negativa
 - 17 % att det var jobbigt, men o.k

www.gu.se

Regeringsuppdrag

- Hösten 2007 regeringsbeslut om en Nationell handlingsplan om våld mot kvinnor
- IMS gav 2008 prof Anders Broberg, Psykologiska institutionen, GU i uppdrag att utvärdera insatser riktade till barn som upplevt våld mot mamma
- Samarbete mellan Universiteten i Göteborg, Karlstad, Uppsala och Örebro

www.gu.se

Nationell utvärdering av stödinsatser för barn som upplevt våld mot mamma

Projektgruppen

Göteborgs universitet

Anders Broberg

Linnéa Almqvist

Ulf Axberg

Karin Grip

Karlstads universitet & LIV

Kjerstin Almqvist

Ulrika Sharifi

Uppsala Universitet

Maria Eriksson

Clara Iversen

Örebro Universitet

Åsa Källström Cater

Anna Forssell

www.gu.se

Studiens frågeställningar

- Beskriva barnens situation utifrån vårdnad, boende, umgänge och utsatthet för våld, samt barnens hälsa och välbefinnande när insatsen påbörjades?
- Förändrades barnens hälsa och välbefinnande från när insatsen påbörjades till ett år senare och skiljde sig förändringen åt mellan olika typer av insatser?
- Hur stor andel av barnen hade problem på klinisk nivå gällande allmän psykisk ohälsa och posttraumatiska symtom före och efter de olika insatserna?
- Hur nöjda var mammorna och barnen med de insatser de hade fått? Skiljde sig deras nöjdhet mellan olika insatser?

www.gu.se

16 verksamheter i 5 grupper

- Verksamheter med gruppinriktat arbete med våld (VÅ-Grupp)
 - Bojen GBG och Grinden Gävle – pedagogiska verksamheter bygger på CAP
 - Utväg Skaraborg och GBG – myndighetssamverkan
 - BUP Grinden STHLM – traumafokuserad korttidsterapi
 - 10-15 ggr i grupp

www.gu.se

- Verksamheter med individriktat arbete med våld (VÅ-Individ)
 - Trappan modellen (Arnell & Ekbohm)
 - etablera kontakt
 - Rekonstruktion
 - Förmedla kunskap om krisreaktioner
 - 4-10 samtal
 - Frizon Södertälje, Trappan Uppsala, Fridlyst Huddinge

www.gu.se

- Barn- och ungdomspsykiatriska verksamheter (BUP)
 - Värmland
 - Skärholmen (STHLM)
 - Gamlestaden (GBG)

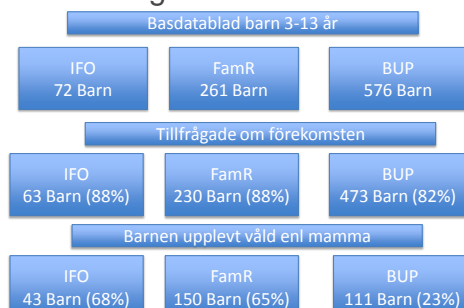
www.gu.se

- Skyddade boenden (Sbo)
 - Kvinnohuset Örebro
 - Siri Uppsala
- Individ och familjeomsorg (IFO)
- Familjerättsbyrån Göteborg (FamR)

Screening för våld i ordinarie verksamhet

- Systematisk undersökning av förekomsten av våld mot mamma med hjälp av Partner violence Screening (PVS).
 - Har Du blivit slagen, sparkad, knuffad eller skadad på något annat sätt under de senaste åren?
 - Känner du dig trygg i ditt nuvarande förhållande?
 - Finns det en person från ett tidigare förhållande som gör sådant som får dig att känna dig otrygg för närvarande?
- Mammor vars svar indikerade att de varit utsatta för våld i en nära relation informerades om projektet och tillfrågades om deras namn och telefonnummer fick lämnas till forskningsprojektets kontaktperson för mer information.

Screening

- 219 mammor med 315 barn, inkluderades i studien.
- Barn över 9 år (N = 133) tillfrågades om att delta i studien om mamma gav sitt tillstånd (N = 64)
- Informanterna deltar vid tre på varandra följande tillfällen i studien;
 - i samband med att man tar kontakt med verksamheten
 - då interventionen avslutats (ca 6 mån)
 - vid en uppföljning efter ett år

Bortfallsanalys

Mammor som genomfört samtliga mätningar hade jämfört med de som avbröt sitt deltagande:

- Högre ålder
- Färre barn (2,0 vs. 2,5)
- Högre SES
- Klart lägre självrapporterad våldsutsatthet (CTS2)
 - » totalt antal kategorier
 - » våldsintensitet senaste året

Barnen som fanns kvar i studien vid samtliga mättillfällen hade upplevt mindre våld än de som inte fullföljde alla mättillfällen.

Instrument/mätmetoder

- Intervju mammor/barn
- Mammor om sig själva
 - Allmän psykisk ohälsa (SCL-90)
 - Posttraumatisk stress (IES)
 - Salutogena faktorer (KASAM)
 - Upplevd livskvalitet (Stegen)
- Mammor om barnen
 - Hälsa och välbefinnande (SDQ)
 - Social kompetens (Soc-komp)
 - Emotionell reaktivitet/regleringsförmåga (ER-P)
 - Våld barnet upplevt (CTS-2)

•Barnen om sig själva

- Våld barnet bevitnat (VBB)
- Social känslighet
- Trauma (TSCC)
- Trygghet i relation till mamma/pappa (JoMM/P)
- Hur mår du?

www.gu.se

Barnens situation

- 86 % barnets pappa som utsatt mamma för våld
- 99 % upplevt psykiskt våld - 80% bevitnat våld
- 70 % levt med våld från födseln
- 63% utsatta för direkt våld själva – pappa 88%
- Gemensam vårdnad vanligaste vårdnadsformen (57%) där pappan utsatt mamma för våld (Vå-Grupp 45 % - 90% IFO/SBo)
- 57 % av barnen där pappa utsatt mamma hade regelbundet umgänge med pappa

www.gu.se

Varför berättar inte barn hur dom har det och ber om hjälp?

1. Barn berättar inte om våldet hemma för dom har lärt sig att det är *något man inte pratar* om.
2. Om barn försöker berätta om våldet hemma händer det ofta att *vuxna inte tror på dom*.
3. Barn berättar inte om våldet hemma för dom *har inte ord* eller begrepp som de kan använda för att prata om det.
4. Barn berättar inte om våldet hemma för deras kognitiva utveckling gör att de har *svårt att förstå* vad som händer och att det inte beror på att dom har gjort något fel.
5. Barn är *helt beroende* av sina föräldrar och de törns inte göra något som kan innebära att föräldrarna inte längre tar hand om dom och skyddar dom.

www.gu.se

Insatser för våldsutsatta barn

– viktiga tema

- Att säkra att barnet får nödvändig omsorg
- Att säkra att barnet får nödvändigt skydd
- Normalisering av barnets reaktioner, kunskap om reaktionsmönster – för barnet själv och för föräldrarna
- Att dela hela berättelsen med andra (behandlaren, föräldrar, andra barn)
- Att lära ut självhjälptekniker och handlingsplaner.
- Att utforska minnen, känslor och fantasier. Att bearbeta känslor av hat, hämnd, skuld och skam.
- Identifiera barn med komplexa trauman och tillhörande behov av mer omfattande behandlingsinsatser.
- Fokuserade interventioner för posttraumatisk stress, särskilt återupprepande symptom.

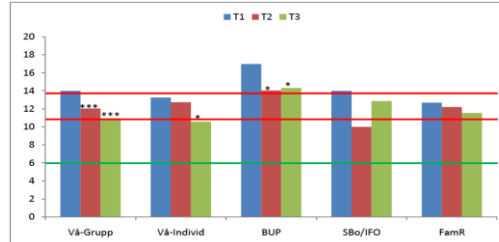
www.gu.se

Principer för behandling – vad hjälper när man utsatts för våld eller fara?

- Trygghet, säkerhet och rutiner (t. ex. skolgång, närvaro på arbetet, trygga varaktiga relationer, skyddsaspekter)
- Kognitiv bearbetning – sätta ord på upplevelsen, få tillgång till begrepp som gör att man kan förstå och hantera.
- Exponering – att orka tänka på eller konfronteras med det man utsatts för samtidigt som man har stöd så man känner sig trygg
- Att dela med andra, bryta ensamheten och upplevelsen att vara annorlunda eller utlämnad. Att minska skammen.
- Ansvar och skuld – vems är ansvaret, och hur förhålla sig till skuldskänslor.
- Samspel med andra – eget ansvar för eget beteende.

www.gu.se

Barnens psykiska ohälsa (SDQ) enligt mamma

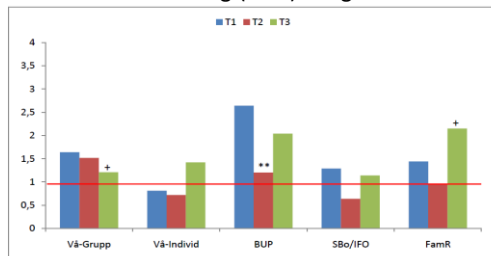

+ p ≤ 0,10; * p ≤ 0,05; ** p ≤ 0,01; *** p ≤ 0,001

ANOVA ITT, F = 3,49, p < .10
M:s våldsutsatthet
Besök i verksamheten

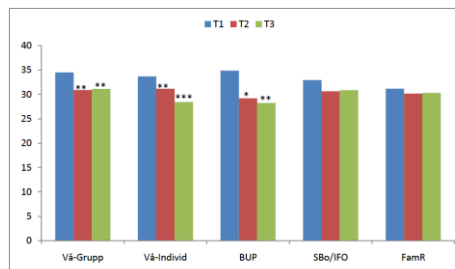
www.gu.se

Funktionsnedsättning (SDQ) enlig mamma

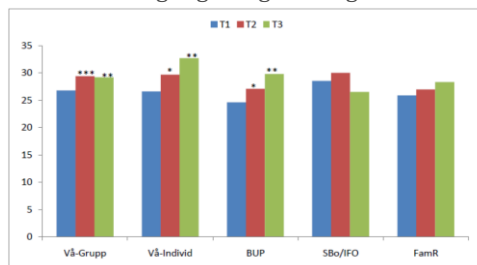
+ p ≤ 0,10; * p ≤ 0,05; ** p ≤ 0,01; *** p ≤ 0,001
ANOVA 1: (F = 3.04, p < .10),
M:s våldsutsatthet
Omfattning av besök

Känslomässig reaktivitet

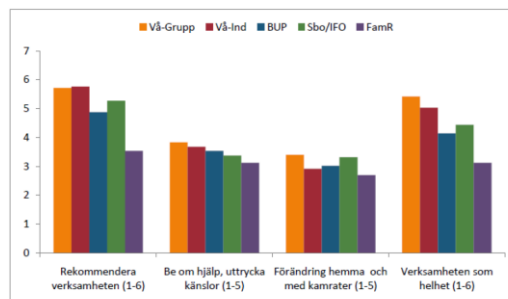

+ p ≤ 0,10; * p ≤ 0,05; ** p ≤ 0,01; *** p ≤ 0,001
ANOVA 1, F = 4.14, p < .05

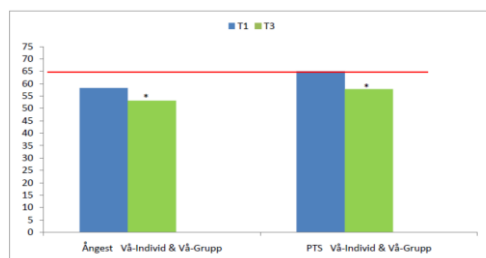
Känslomässig regleringsförmåga

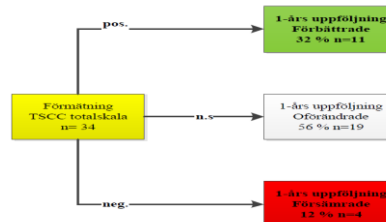
Anova 1 (F = 3.11, p < .10), ITT (F = 5.85, p < .05).

Ängestsymtom samt posttraumatiska stressymtom (PTSD) – Barnens skattningar

Individuella förändringar från före stödsinsats till ettårsuppföljning.

Barnen om insatsen

- Barnen var generellt mycket nöjda med den kontakt de haft med verksamheterna - 76 % bra eller mycket bra
- 58 % av barnen tyckte absolut att ett barn som upplevt liknande saker som de själva skulle få kontakt med verksamheten

www.gu.se

Sammanfattning av resultaten T1- T3

- *Psykisk ohälsa*
 - Vå-Grupp, Vå-Ind & BUP minskad problembelastning, effekten dock liten
 - T3 fortfarande klart högre psykisk ohälsa än barn i "allmänhet".
- *Psykisk hälsa och välbefinnande*
 - Vå-Grupp, Vå-Ind & BUP tydlig förbättring i förmågan att reglera känslor av ilska, ledsnad och rädsla
 - Känslomässiga reaktivitet minskade
 - Barnens symtom på posttraumatisk stress och deras generella ångestsymtom minskade betydligt, dock fortsatt höga symtomnivåer

www.gu.se

Vad visade den nationella utvärderingen om insatsernas effekter på barnens hälsa enligt deras mammor?

- Barn vars mammor inte hade utsatts för våld under tiden studien pågick förbättrades mer.
- Barn som deltog i verksamheter med insatser som riktades direkt till barnen (särskilda verksamheter eller BUP) förbättrades mer än barn som fanns i verksamheter utan sådana insatser (socialtjänsten, familjerätten).
- Pojkar förbättrades mer än vad flickor gjorde.
- Yngre barn (3-8 år) förbättrades mer än äldre barn (9-13 år)

www.gu.se

Slutsatser och rekommendationer

- Barn som bevittnat våld mot mamma och utvecklat en egen problematik har nytta av insatser som riktas direkt till dem. Insatserna bör bygga på bästa aktuella kunskap och ha tillräcklig omfattning
- Verksamheter inriktade på att ge stöd till barn som bevittnat våld mot sin mamma, och till deras mammor, är ett viktigt komplement och bidrar på ett positivt sätt till barnens psykiska hälsa. Kunskapen om olika metoders värde är dock fortfarande bristfällig

www.gu.se

- Tillgången till effektiva behandlingsmetoder för barn som traumatiserats av att uppleva våld mot sin mamma, och därmed utvecklat en egen problematik, måste förbättras inom barn- och ungdomspsykiatri.
- Soc.tj. och BUP måste utforma arbetssätt så som möjliggör att föräldrar och barn kan berätta om förekomst av våld i familjen

www.gu.se

- Strukturerade riskbedömningar saknas ofta. Metoder för strukturerade risk-/skyddsbedömningar behöver utvecklas och spridas till dem som arbetar i Soc.tj. Och BUP
- Barns rätt till nödvändig behandling måste stärkas, så att inte barnens svårigheter lämnas obehandlade på grund av föräldrars oenighet.
- Barn har rätt till skydd från våld. Åtgärder som bidrar till att våldet upphör behöver prioriteras

www.gu.se

Från rättighet till symptom - från Universell till indikerad nivå

- Insatskedjor där barns ges möjlighet att få stöd på rätt nivå
- Synliggörande, bekräftande och giltiggörande - information om problemet och var man kan få stöd
- Skyddsåtgärder - utveckla modeller för strukturerade skydds och riskbedömningar
- Särskilda stödinsatser för barn som upplevt våld – strukturerade bedömningar
- Specialiserat stöd till barn som utvecklat egen problematik

www.gu.se

Vad behövs för att säkra delaktighet och skydd?

- Arbetssätt som innebär att man pratar med vardera förälder och barn enskilt i samband med utredningar
- Rutiner för att fråga om våld i familjen
- Kartläggning av barnens utsatthet när förälder visat sig vara utsatt för våld
- Riskbedömningar när våld har förekommit – t. ex. vilken risk löper barnet och mamman för hot och våld i samband med umgänge

www.gu.se

Ny studie

• Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för barn som bevittnat våld mellan närstående

- Kjerstin Almqvist, Karlstads Universitet
- Anders Broberg, Göteborgs Universitet

- Utveckling av bedömningsinstrument för kartläggning av våldsutsatthet och psykisk ohälsa, samt utveckling av metoder för risk-/skyddsbedömningar
- Utveckling av en modell för "insatsstappa" dvs. barnen ska få en insats som svarar mot barnets behov.
- Införande och preliminär prövning av genomförbarhet avseende olika stödinsatser

www.gu.se